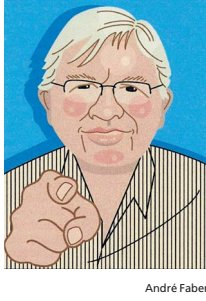

Eis Sprooch an d'Constitutioon

Dës Iwwerschrëft huet, deemno wéi een se liest, **ganz bewosst 2 Bedeitungen:**

- 1) **de Prinzip vum Lëtzebuergeschen am Grondgesetz** vum eisem Land; natierlech am Sënn vum deem, wat d'Sproochgesetz vum 1984 seet ... dat näischt un der Situatioun vum den zwou anere Sproochen ännert, déi och ,administrativ' hei am Gebrauch sinn.
- 2) de kloere Wonsch, datt d'Positioun vum eiser Sprooch am Grondgesetz fir **d'Identitéit vum souveräne Grand-Duché** all Zweifel aus der Welt schafft.

vum Lex Roth

André Faber

Sollt et eng Kéier zu engem **Referendum** iwwer Artikelen aus der Verfassung kommen, wou jidderee kloer mat ,jo' oder ,neen' äntwere kënn, da wier d'Fro vum eiser Sprooch am Grondgesetz ouni Kéier a Krëmmel däitlech fixéiert; datselwecht ass de Fall fir eist Nationallidd, d'Heemecht, a fir de Fändel vum eisem Land, fir déi d'Gesetz vum 1993 jo ewell besteet. Wie mengt, dat wier net néideg, dee soll sech genee **déi Problematik an de Verfassunge vum hei rondrëm** emol ukucken ... well wien nëmme ,mengt', dee ...

Keen anert Land aus der EU huet esou e Bewäis an seng Geschicht geschriwwen, datt seng Bierger sech, trotz deer gréisster Gefor – mat NUMM an **ËNNERSCHRÉFT!** – fir hir Mammesprooch géint en doudgeféierlechen **Ënnerdrécker à la Nazi-Regime** agesat hunn (10. Oktober 1941) ... hei sief niewelaanscht bemierkt, datt et deemools och Lëtzebuerger Matleefen, Gielemännercher, NSDAP-Fatzerten an esouguer ,Waffen-SS' guffen, déi sech der ,geleescht hunn' ... ower **eist Land brauch sech op kee Fall als Ganzt fir Verbrächen oder Topereie vu Beamten ze entschëllegen**, wéi se aus dem Frankräich, der Belsch an Holland dokumentéiert sinn. Eng Zort ,Drancy' hate mir net ... à bon entendeur! Iwwer 1940 hei am Land muss mat méi ,distinguo' discutéiert wéi nëmme ,doktoral festgestallt' ginn. Och promovéiert Historiker, a siefen si nach esou respektabel, sollen do méi lues trëppelen.

A kengem Land vum der EU si Friemsproocher méi respektéiert a prozentual esou staark am Gebrauch wéi an eiser Heemecht, sief dat ,offiziell', an der Schoul oder an der Press ... dobäi huet och **kee vun den EU-Staaten déi sproochlech Immigrante-Situatioun wéi Lëtzebuerg: net emol 10 % géint 43 % bei äis** ... an dat bei ronn 600 000 Awunner, wat den Zoustand jo och nach onheemlech ,relativéiert'! Am Grousse Ganze bekloe mir dat net, och wann een ënnert deenen (eemolegen!) Ëmstänn seng verstänneg a roueg ,Dispositiounen' soll huelen.

Jidderee vun äis war ewell an iergendenger Situatioun, wou d'Gal him Problemer gemaach huet, well en Ausländer, Immigrant oder Frontalier, sech domm-frech iwwer eis Sprooch ausgedréckt huet ... et gëtt a komme vum iwwerall deer Dommer ... dat mussen ower net ëmmer ,Friemer' sinn. Et kann ee jo net vu jidderengem verlaangen, och vu Lëtzebuerger, datt e Manéieren huet oder iwwerleet, iert en eng ,komme léisst', gellidir. D'Leit kënne jo net alleguer wëssen, datt an Däitschland, Frankräich, Italien, Spuenien, Portugal asw. hir Sprooch eng Haapt-Roll an hirer Constitutioun an esouguer bei der Nationalitéit spillt.

Wann een éierlech wëllt Lëtzebuerger ginn, da solle mir him keng onnéideg Klëppelen an d'Been geheien; **do ,wiisst' mat der Zäit bei deenen allermeeschten en ,Upassen', eng Integratioun;** an deer 3. Generatioun huet de Problem sech souwisou ganz sécher geléist; da kann een esouguer vum ,Assimilatioun' schwätzen. Et sief, et wëllt een einfach net ,matmaachen', sou wéi mir dat alleguer (haaptsächlech bei ,Francophone') kennen. Do ginn et der, déi vläicht mat hirem lëtzebuergesche Pass flankéieren an äis eng laang Nues maachen. Jo an? Wéi sot mäin ale Kolleg esou gär: Looss déi als Strof liewen. ☺☺☺

Sproochkniwwel

De Männi hat eng komme gelooss a guff vu sengem Papp lassgezun – deen ondugene Schnuddeler huet dacks misse gebäätscht ginn, well hien sech net geschéckt huet – wéi hien sech dunn nach net ginn huet, krut en der alt nach ferm an d'Akoul ... mä dat huet alles näischt gedéngt!

Fir ze spieren, datt een **d'Lëtzebuergesch net liichtfank mat Däitsche gläichsetze** soll, muss een sech des kleng Beispiller an der Goethe-Sprooch virstellen; op Franséisch gëtt et nach vill méi komplizéiert. Probéiert emol.

Niewebäi ass et **net oninteressant, sech ze froen, wou mir un dat ,Bäätsche' kommen**, dat och nach méi eng ,léif' Form huet: **Batschen**, och nach **baatschen** an eng **Baatsch** ... am Däitsche geet een ëmsoss no all deem sichen. Kuckt ower emol an engem engleschen Dictionnaire bei ,to bash/bashing', an da bedenkt dir deen ,neien' Ausdrock, dee gebraucht gëtt, wa Fatzbeidelen a Rassisten aner Leit zerschloen. Do liest een an däitschen Zeitungen z.B. vum ,Türkenbashing, Negerbashing' ... woumat alt erëm en engleschen Ausdrock geholl gëtt fir unzeginn ... am Lëtzebuergesche wier et ower ... Bäätschen!

Kroperei

Zu Réiden/Atert gëtt et eng Statu vum engem Männchen, dee mir als Kanner alleguer gefaart hunn: **de Kropemann**. Den Ausdrock ,Krop' an d'Verb ,kropen' hunn am Lëtzebuergeschen eng Fonktioun, déi een am Däitschen oder Franséischen net fënnt ... datselwecht gëllt iwregens fir ,Kramp/Krämpchen/krämpen'. Fir de ,Krop' hu mir op Däitsch den ,Haken', am Franséischen de ,crochet', am Englesche fënnt sech den ,hook' (hey Captain!) ... wou eise ,Krop' hierkënn? Kann do een äis hëllefelen? Knapps, gellidir.

Et besteet, fir d'Fëscher esouguer eng Verkleinerungsform (Diminutiv): de ,Kreepchen', an da gebrauchte mir och nach d'Verb ,kropen': *de Papp kroopt sech de Jong fir e lasszezién* ... total oniwwersetzbar, gell; *e Jong, dee sech e Meedche ,kroopt'* oder ëmgedrëint; op enger Stee ,kroopt' de Jang sech e Këpp Land ... an da mécht en och nach eng *Ënnerschrëft mat senger ... kropeleger Schreif* (Adjektiv!). Dir sidd all invitéiert, fir datselwecht an enger anerer Sprooch ze soen ... D'Lëtzebuergesch ass esou aarm nedir? ☺

Abeejo!

Nach eng Kéier: **Am Däitsche gëtt et keng ,Geschirrkiste'**, mä e ,Werkzeugkasten' ... dat Beispill, mat deem ,Germanisten' äis esou dacks wëlle wäismaachen, mir kënnen am Fong keen Däitsch! Si hunn ower och kee ,Läffelsgeschier'; kee ,Päerdsgeschier'; en ,Nuetsgeschier' hunn si ni gebraucht, vum enger ,Brunskachel' net ze schwätzen. Bei äis guff esouguer vum engem ,Houchzäitsgeschier' geschwat (?). Dees ,Geschier' gëtt et nach méi.

Mir hunn esouguer e Verb ,(u-)schieren': *d'Ketti war ugeschiert* wéi e Päischtochs. Wa mir engem ,et wëlle lafe loossen', dann heescht et jo och nach, mir hätten deen emol ,an d'Geschier geholl'. Leider ginn sech déijéineg, deenen hire Beruff dat ass, net mat esou ... Geschier of. Si siche léiwer no ,Interferenzen', also Ausdréck, déi sech am Lëtzebuergesche mam Däitsche gläichen; méi einfach, méi bëlleg a manner Aarbecht. Dat anert, d'Sichen no fundamentalen Differenzen ass wéi et schéngt net akademesch genuch, oder huet et mat enger Zort Lazegkeet ze dinn?

Lues oder haseleg?

Mir kennen am Däitschen **den Ënnerscheid tëscht ,langsam' a ,leise'**; dat eent huet mat der ,Vitesse' ze dinn, dat anert mam Geräisch. Fir äis ass et normalerweis an deenen zwéi Fäll ,lues', an d'Bedeutung versteet sech aus dem Text rondrëm (Kontext). Wien net watderdäiwel méi wäit nodenkt, deen ass séier mat enger Explikatioun do: D'Lëtzebuergesch ass nun emol eng aarm Sprooch. Quatsch! Och wa mir gär zouginn, datt eisen Idiom net esou räich an ,zerebral' wéi eng Kultur-Héichsprooch ass; **sécher ass, datt déi meescht vun äis méi sproocharm si wéi d'Sprooch aarm ass!** Dobäi hu mir et och nach vill ze liicht, am Handëmdrëies an 2 oder esouguer 3 aner Sproochen ze sprangen.

Iwwerleet emol ee Saz wéi dësen: *D'Claudine ass grad esou haseleg wéi et do bësel; déi Knätzell ass ëmmer an der Hoosslecht a kann einfach net lues maachen; hatt muss sech ëmmer tommele ... esou eppes schmiere mir haut mat ,Stress/stresseg' zou, fäerdeg. Sot emol am Däitschen, et soll ee sech ,fleissen und mehr sehr' maachen. Pustekuchen!*

1 050 Joer ...

sinn et dëse Mount, datt de Grof Sigfrid, zimlech genee an der Mëtt vum ... Mëttelalter, fir d'Bockfielsgéigend senger Lännereien zu Feelen mam Tréier Maximäiner-Klouschter getosch huet; nowisbar Geschicht. Dee ,richtegen' Akt vum 963 läit am Archiv vum der Gemeng Lëtzebuerg: den Ufank vu Stad a Land! D'Melusina an de Sigfrid? Eng Legend, déi net eemoleg ass, well d'Seeche vum der Fra mam Fëschschwanz op ville Plaze bekannt ass ... just bei äis ass se mat wierklecher, authentischer Geschicht verbonn. Doriwwer fannt dir an den nächste Wochen e Buch, wou d' Saga Sigfrid-Melu a Gedichtform gefeiert gëtt. Hei e puer Ufanks-Strophen draus, fir e populär-historesche Kader ze ginn:

*Vun de Kelten an de Réimer
si vill Spuren hei verspreet;
aus Kéip Bicher an am Musée
fënnt ee wéi et domat steet.*

*Iwwer d'Héichte sinn s'all gaangen,
hu vun uewe wäit gesinn;
mä gehaust guff an den Dällten,
well do ass et Waasser ginn!*

*Aus dem Süden an dem Weste
sinn Haapt-Kieme bei äis komm;
do wou déi sech hei gekräizt hunn,
war et, wou en Tuerm entstong ;*

*Vun deem konnt ee rondrëm kucken,
sech och Zeeche weiderginn,
a fir alles, wat kënn brucken,
d'Géigend wäit rondrëm gesinn.*

*Géi rof geet de Kiem bei d'Uelzecht,
iwwer d'Bréck de Kierchberg aus;
dann op Aanwen-,Andethana'
bis an d'Tréier Keeserhaus.*

*D'Land rondrëm, dat ware Bëscher,
déif an déck, 't kumm bal keen duerch;
uew't dem Bock, fir d'Nummer-Sécher,
stong den Tuerm fir Lëtzebuerg.*

*,Purgos' heescht dee bei de Griechen,
,Lucilin' seet ,Hank virbäi';
't guff de Kär fir Stad a Ländchen;
d'Zäit fir eis Geschicht war fräi.*

*D'Réimerräich ass ennergaangen,
d'Gallo-Réimer si verschwonn.
D'Frankenzäit huet ugefaangen,
d'Merowinger sinn da komm:*

*Dës Period ass hei stachdäischer,
,Mëttelalter' fir d' Geschicht;
mä méi spéit fënnt sech dann éischer,
wat ee fir eis Wuerzle sicht.*

*Do geet rieds vu ,Pipiniden',
wéi de Carl Martell draschléit;
dee war Grousspapp vun dem Karel,
deen d'Geschicht als ,Groussen' dréit.*

*'t heescht, hie wier och vill heirëmmer
op all Zort vu Juegde gaang:
fir seng bescht Frënn huet do ëmmer
d'Aussicht op eng Kroun bestan.*

*D'Ierf-Gerapps nom Grousse Karel
huet säi Räich gesträift gespléckt;
an der Mëtt vun dëser Wurrel
hunn d'Ardenner d'Trëmp gestéckt.*

*Wat ass wouer fir heibannen?
Wigrich oder Giselbert?
't schéngt, dat ass net liicht ze fannen;
mä 't guff ee vun hinnen Här!*

*Wéi d'Geschichtsleit äis verzielen,
wier de Sigfrid deem säi Jon ;
d'Maximäin-Geschäft mat Feelen,
guff fir d'Schlass um Bock de Fong.*

*9-6-3 ass d'Joer vum Handel ;
Dat beweist den Akt ganz kloer.
Mä fir säint um Fiels ze bauen,
war seng Geldmouk vill ze moer.*